

Baltian oppi- historioitsijat kokoontuivat Riassa

Jo vuosikymmenien ajan ovat Baltian oppihistorioitsijat kokoontuneet joka toinen tai kolmas vuosi Tartossa tai Tallinnassa, Riassa ja Vilnassa. Lokakuussa 2003 kokoonnuttiin Riassa.

■ Neuvostoaikana kokoontumistraditiolla oli erityinen merkitys, sillä yleensä Baltian maiden keskinäiset tieteelliset yhteydet tapahtuivat valtaosaltaan yleisliittolaisissa puitteissa, missä tietenkin Moskovan asema oli keskeinen. Uuden itsenäistymisen jälkeen keskinäinen yhteistyö muutti tietenkin luonnettaan, mutta traditio ei suinkaan katkennut vaan päinvastoin vahvistui ja syveni. Jo pitkään ovat tradition ylläpitäjinä olleet etenkin kolmen maan oppihistorian näkyvimät nimet, virolainen Karl Siilivask, latvialainen Janis Stradins ja liettualainen Juozas Krikstopaitis, joilla kaikilla on ollut useita kontakteja myös suomalaisiin kollegoihin.

Lokakuun konferenssiin järjestelytoimikunnan, samoin kuin koko konferenssin, pu-

heenjohtajana toimi professori Stradins, Latvian tiedeakatemian presidentti, jonka isä Pauls Stradins aikoinaan perusti Riian merkittävän lääketieteen historian museon. Edellisellä kerralla, 1996, konferenssissa oli juhlittu Pauls Stradinsin syntymän satavuotismuistoa. Tällä kertaa juhlistavana oli kemisti Wilhelm Ostwaldin 150-vuotismuisto, mikä soveltui mainiosti Janis Stradinsin puheenjohtajuuteen, sillä hän alkuaan kemisti ja saattoi esitelmässään puhua ammatillisella asiantuntemuksella kolmesta huomattavasta kemististä, joilla kaikilla oli kontakteja Riikaan. Vuoden 1909 Nobelin kemian palkinnon saanut Ostwald oli syntynyt 1853 Riassa ja toimi ensimmäisessä professuurissaan sikäläisessä Teknillisessä korkeakoulussa 1880-luvulla, ruotsalainen Svante Arrhenius, joka sai Nobelin palkinnon 1903, työskenteli Ostwaldin laboratoriossa 1886, ja Paul Walden, joka oli 1914 ehdolla Nobelin palkintoon mutta jäi ilmeisesti poliittisista syistä sitä vaille, toimi 1910-luvulla Riian Teknillisen korkeakoulun professorina ja rehtorinakin.

Konferenssin jäsenet osallistuivat tilaisuuteen, jossa kolmannen kansainvälisen Walden-symposion yhteydessä paljastettiin Paul Waldenin muistomerkki, ja konferenssin päätösistunnon yhteydessä tehtiin myös kunniakäynti Vermanen puiston laidassa, parin kivenheiton päässä Latvian yliopiston päärakennuksesta, sijaitsevalle uudelle Ostwaldin – latvialaisittain Vilhelms Ostvalds – muistomerkillä. Tämä ainoa nykyisen Latvian alueella syn-

tynyt nobelisti tunnettiin aikoinaan tietysti fyysikkojen ja kemistien piirissä fysikaalisen kemian perustajana mutta laajemman yleisön parissa ennen kaikkea filosofina, ns. energetiikan intohimoisena julistajana, jonka useita kirjoja käännettiin suomeksikin; V. A. Koskenniemi on muistelmateoksessaan *Vuosisadanalun ylioppilas* kertonut eloisesti, miten hänen Ostwaldin oppien lumoihin joutunut ystävänsä Janne Valmari, sittemmin maatalouskemian professori, jyräsi Filosofisen yhdistyksen kokouksessa aatteensa voimalla nurin koko Helsingin silloisen filosofikunnan, niin että Koskenniemenkin alkoi käydä heitä sääliksi. Akateemikko Stradinsin mielestä Ostwald on nykyään filosofina jo unohdettu, mutta hänen värioppinsa herättää yhä kiinnostusta, ja kemian historiassa hänellä tietenkin on pysyvä sijansa.

Muuten konferenssin anti oli runsas, ja kaikkiaan yhteentoista sektioon oli ilmoitettu lähes kaksisataa esitelmää, josta kaikki eivät, kuten tavallista niin isommissa kuin pienemmissäkin kongresseissa, ilmaantuneet paikalle. Enimmät osanottajat olivat tietenkin Baltian maista, erityisesti isäntämaasta Latviasta, mutta joitakin oli myös Venäjältä ja Ukrainasta, kaksi Suomesta – fil. tri Terhi Kiiskinen, joka puhui 1600-luvun monitieteilijästä Sigfridus Aronus Forsiuksesta, sekä allekirjoittanut, jonka aiheena oli ”tunteen suurmiehemme” 1800-luvun eläin- ja kasvitieteilijä Alexander von Nordmann. Eräänä ongelmana meille eibalteille oli se että monet esitelmät ja keskustelutkin olivat

venäjänkielisiä, eikä asiaa paljon helpottanut se että kotimaisista osanottajista moni sanoi sanottavansa pelkästään latviaksi, vaikka virallisina kielinä olivat venäjän lisäksi myös englanti ja saksa.

Epäilemättä tilanne vähitellen on muuttumassa, varsinkin nyt Baltian maiden liittyessä Euroopan Unioniin, mutta ”omakielisyyteen” pitäytyminen ei muuallakaan ole tuntematonta: pari vuotta sitten pidetyssä suuressa kansainvälisessä tieteenhistorian kongressissa Méxicossa perin monet esitelmät pidettiin espanjaksi tai jopa portugaliksi. Toivoo sopii, että isäntämaan kieli ei tule dominoimaan vuoden 2005 vastaavaa kongressia, sillä sen pitopaikaksi on sovittu Kiinan pääkaupunki Peking, tai Beijing, kuten nykyään neuvotaan sanomaan.

Anto Leikola